

Werkgroep Toekomst PGDAW

“We beginnen opnieuw...”

Rapport

Dokkum, 28 december 2017

Voorwoord

We beginnen opnieuw...

Deze uitspraak aan het slot van een gesprek met de jeugdraad trof de werkgroep “Toekomst” van de Protestantse Gemeente te Dokkum-Aalsum-Wetsens (PGDAW) zo dat zij dit rapport deze titel heeft gegeven. Natuurlijk kan de werkgroep de geschiedenis van de PGDAW, voortkomend uit de Hervormde Gemeente Dokkum, de Hervormde Gemeente Aalsum-Wetsens en de Gereformeerde Kerk Dokkum, niet negeren. Maar het appel van de jongeren is duidelijk: het verlangen om met een nieuw elan binnen de PGDAW de toekomst in te gaan.

Noodzaak tot veranderen

Op de “Hei-dag” van de Algemene Kerkenraad (AK) in november 2015 in Marrum, werden knelpunten geconstateerd waar de kerkenraad een antwoord op wil krijgen. Deze knelpunten lagen met name in de financiële sfeer, maar ook op de terreinen van identiteit, organisatie en beroepskrachten. Vervolgens werd er een werkgroep “Toekomst PGDAW “ ingesteld die op de volgende vragen een antwoord moet geven:

1. Hoe zien we de inbreng van predikanten, kerkelijk werkers en andere betaalde krachten in de toekomst.
2. Wat is de beste organisatievorm/structuur voor de toekomst.
(Zie pag. 2 Beleidsplan PGDAW: Uitgangspunt en identiteit “Eenheid in verscheidenheid”)
3. Welke gebouwensituatie geeft op lange termijn perspectief.
(Het gebouwenplan gaat er van uit dat alle mogelijkheden open liggen, m.a.w.: de uitkomst staat van tevoren niet vast).
4. Hoe zorgen we voor een stabiele, financiële situatie.

Samenstelling en werkwijze werkgroep

Besloten werd dat vanuit elke wijk twee afgevaardigden zitting namen in de werkgroep, aangevuld met de voorzitters van het College van Kerkrentmeesters en het College van Diakenen en een lid van het moderamen van de Algemene Kerkenraad.

De start van de bezinning was in april 2016 met een goed bezochte gemeenteavond in de Grote Kerk. In het najaar is de werkgroep aan de slag gegaan. De werkgroep heeft, soms in aparte commissies, met hart en ziel en met veel inzet en nauwkeurigheid gewerkt. De sfeer was open en constructief. Wat dat betreft zijn de wijken erin geslaagd leden af te vaardigen die het vermogen hebben om over de wijkgrenzen heen te kijken en naar oplossingen te zoeken die het belang van heel de PGDAW dienen

Tijdens het proces zijn er momenten van “buiten naar binnen” ingebouwd, of wel het voeren van klankbordgesprekken met diverse groeperingen en geledingen. Daarnaast is er gebruik gemaakt van bestaande rapporten en notities. (Zie bronnenvermelding). In juni 2017 is er een tussenrapportage gepresenteerd aan de kerkenraden.

De werkgroep heeft “Geloven” als het belangrijkste uitgangspunt van het rapport gekozen om van daaruit de vele vragen te beantwoorden:

Wat is van belang voor geloven en kerk zijn in de PGDAW; wat is hiervoor nodig aan “infrastructuur” (organisatie; beroepskrachten en gebouwen). Dit passend in een stabiele financiële situatie.

Dat de financiële positie zorgelijk is, mag blijken uit het eerste hoofdstuk van dit rapport: bij ongewijzigd beleid is in 2025 het eigen vermogen van de PGDAW opgebruikt.

Uitgangspunt

De werkgroep spreekt de hoop uit dat dit rapport uitgangspunt mag zijn voor het voeren van indringende gesprekken. Wij zijn blij dat de AK, in overleg met de werkgroep, een communicatietraject heeft vastgesteld waarbij het eerste halfjaar van 2018 wordt gebruikt om in gesprek te gaan, om na de zomer tot besluitvorming over te gaan. We hopen dat de gesprekken op dezelfde wijze gevoerd worden als in de werkgroep het geval was: met respect voor elkaar, in een sfeer van veiligheid waarbij niet mijn gelijk maar ons geluk voorop staat.

Dat de woorden van de verzen 4 en 5 van Lied 830 mogen klinken;

*Leven is kijken
elkaar verrijken
opnieuw beginnen
leren beminnen
Spontaan als een kind.*

*Leven is opstaan
elkaar tegemoet gaan
't hart om te geven
en kwaad te vergeven
Het leven is goed.*

Louis Bakker

Samenstelling werkgroep

Voorzitter/procesbegeleider
Moderamen AK
College van Kerkrentmeesters
College van Diakenen
Wijkgemeente De Herberg
Wijkgemeente Grote Kerk
Wijkgemeente De Fontein

Louis Bakker – gemeenteadviseur
Siebregta Hoekstra-Bandstra
Tseard Waslander
Willem de Boer, secretaris
Gea Krol-v.d. Vinne; Frans Bos
Sjoerd Schaaf, Henri Geursen
Pieter Buwalda; Wytze Visser

Inhoud rapport werkgroep “Toekomst PGDAW”

Inleiding /voorwoord

Inhoudsopgave

Hoofdstukken

- **Noodzaak tot veranderen**
- **Fundamenten voor geloofsleven**
- **Organisatie**
- **Gebouwen**
- **Beroepskrachten / Personeel**
- **Financiën**

bijlage 1: financieel overzicht structurele positie

bijlage 2: financieel overzicht incidentele positie

- **Samenvatting en conclusies**
- **Bijlage bronnen en gesprekken**

Het rapport moet gelezen worden in samenhang met de Power Point. De indeling van de hoofdstukken van het rapport en de Power Point zijn identiek.

Copyright van het rapport en de Power Point berust bij de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Gemeente te Dokkum-Aalsum-Wetsens.

1. Noodzaak tot veranderen vanuit financieel oogpunt

Financiën binnen de PGDAW zijn niet leidend, maar bij het uitzetten van een andere koers wel mede bepalend. Dit hoofdstuk laat de noodzaak tot verandering zien. Ingegaan wordt op het dalend ledenaantal, het geefgedrag van de leden ingedeeld naar leeftijdscategorie en de financiële situatie met begrote structurele tekorten oplopend tot € 270.000 in 2025.

1.1 Ontwikkeling ledental

De jaarlijkse vaste bijdragen van de leden van de PGDAW maken qua inkomsten het allergrootste deel uit. Derhalve is het belangrijk te weten wat de ontwikkeling van het ledenbestand is. Tabel 1.1 laat de ontwikkeling van het ledenaantal zien in de jaren 2012-2016..

	2012	2013	2014	2015	2016	
Totaal aantal leden	5.377	5.289	5.113	4.953	4.762	Gemiddeld 3% daling per jaar

Tabel 1.1: Ontwikkeling ledental in de periode 2012 t/m 2016

De ontwikkeling tussen 2012 en 2016 laat een daling zien van ca. 3% per jaar, wat overigens identiek is aan de landelijke trend.

Indien de ledentrend lineair wordt door gevoerd, daalt het ledenbestand tussen eind 2016 en eind 2025 met ongeveer 25% naar ruim 3.600 leden. Dat betekent dat het PGDAW-ledental met ongeveer 1.150 leden zal teruglopen tot en met 2025.

Conclusie:

- Het ledenaantal is in de periode 2012-2016 gedaald met bijna 12%, gemiddeld 3% per jaar.
- Eind 2025 heeft de PGDAW nog ongeveer 3.600 leden, ervan uitgaande dat de daling van 3% per jaar zich door zet.

1.2 Opbouw vaste bijdrage

Onderstaande tabel 1.2 toont de opbouw van de vaste bijdrage naar leeftijdscategorie over het jaar 2016.

Verdeling bijdragen naar leeftijd	
t/m 19 jaar	1%
t/m 39 jaar	4%
t/m 64 jaar	30%
65 jaar en ouder	65%
Totaal	100%

Tabel 1.2: Overzicht kerkelijke bijdragen naar leeftijdscategorie

Gezien de leeftijdsopbouw bij het huidig geefgedrag van de leden dan is 65% van totale kerkelijke bijdragen afkomstig van de leeftijdscategorie “65 jaar en ouder”. Binnen diezelfde categorie “65 jaar en ouder” is vervolgens 60% afkomstig van de 75+’ers.

Conclusie:

- 5% van de kerkelijke bijdragen was in 2016 afkomstig van de groep tot en met 39 jaar.
- 30% van de kerkelijke bijdrage was in 2016 afkomstig van de groep 40 jaar tot en met 64 jaar.
- 65% van de kerkelijke bijdragen was in 2016 afkomstig van de groep 65 jaar en ouder.

1.3 Ontwikkeling financiële positie bij ongewijzigd beleid

Tabel 1.3 laat zien hoe:

- het begrotingstekort van de PGDAW zich ontwikkelt in de jaren 2017-2025 op basis van de huidige meerjarenbegroting én bij ongewijzigd beleid tot en met 2025.
- het eigen vermogen van de PGDAW zich ontwikkelt in de jaren 2017-2025 op basis van de huidige meerjarenbegroting én bij ongewijzigd beleid tot en met de jaren 2025.

Jaar	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023/ 2024/ 2025
Begrotingstekort	€ 117.000	€ 70.000	€ 103.000	€ 125.000	€ 153.000	€ 180.000	€ 210.000/ € 240.000/ € 270.000
Eigen vermogen	€ 1.197.000	€ 1.127.000	€ 1.024.000	€ 899.000	€ 746.000	€ 566.000	- € 154.000

Tabel 1.3: Financiële positie in de jaren 2017 t/m 2025 bij ongewijzigd beleid

Ondanks dat het College van Kerkrentmeesters (CvK) in 2017 stappen heeft ondernomen om de verliezen te beperken voor nu en in de toekomst, wordt in de hierboven vermelde begrotingen toch rekening gehouden met jaarlijkse tekorten. Deze tekorten lopen op tot een tekort van € 270.000 in 2025, structureel.

De geraamde begrotingstekorten komen ten laste van het eigen vermogen. Bij doorberekening van de begrotingstekorten naar 2025 en ongewijzigd beleid, zal in de loop van 2025 het totale eigen vermogen verdampt zijn!

Conclusie:

- Het structurele begrotingstekort loopt bij ongewijzigd beleid op tot € 270.000 in 2025.
- Het eigen vermogen is bij ongewijzigd beleid in de loop van 2025 volledig verdampt.

2. Fundamenten voor geloofsleven

2.1 Betekenis van geloofsleven

De werkgroep Toekomst PGDAW heeft gewerkt vanuit de gedachte dat gebouwen, organisatiestructuren en financiële middelen geen doel op zich zijn voor een gemeente. Het zijn middelen die het mogelijk maken om met elkaar gemeente te zijn.

Tijdens het klankborden en de werksessies is uitvoerig stil gestaan bij de betekenis van het geloofsleven. Geloven betekent voor veel gemeenteleden:

- De omgang met God ervaren – God de Vader
- De liefde in Christus ervaren – Christus de Zoon
- Inspiratie vinden – de Heilige Geest

Het geloof heeft veel te bieden. Gemeenteleden noemen dat God kracht, rust en troost biedt. Het heeft niet enkel een mystieke kant, maar het geloof vormt ook een concrete, praktische leidraad voor het leven als individu en voor in de samenleving.

Geloven vraagt een actieve houding. Hierbij gaat het om het leggen van verbindingen tussen gemeenteleden onderling en tussen de gemeente en de samenleving. Samenvattend betekent geloven:

- Het beeld van God uitdragen
- Handreikingen bieden voor het dagelijks leven
- Ervaringen delen... en band met elkaar krijgen

Conclusie:

- Geloofsleven betekent de omgang met God en Christus ervaren en inspiratie vinden in de Heilige Geest.
- Gebouwen, structuren en financiële middelen zijn slechts middelen die het mogelijk maken om met elkaar gemeente te zijn.
- Geloven vraagt om een actieve houding: het beeld van God uitdragen en verbindingen leggen tussen gemeenteleden onderling en gemeente en samenleving.

2.2 Voeding aan geloofsleven

Het geloofsleven wordt gevoed door het ervaren van een verbinding tussen God en jezelf. Tijdens het klankborden is gebleken dat het collectief ervaren van deze verbinding voor gemeenteleden een extra voedingsbodemp geeft. Centraal staat dan de vraag op welke manier de gemeente die geloofsvoeding handen en voeten geeft voor nu en in de toekomst. Maar ook, welke middelen daarvoor nodig zijn.

Tijdens het klankborden is naar voren gekomen dat de gemeente op verschillende manieren kan bijdragen aan het voeden van geloof. Dit door:

- Het hebben van een aansprekende identiteit en kleur
- De zondagse eredienst
- Het pastoraat
- Bijbellezen en bidden
- Faciliteren van ontmoeting met gemeenteleden en samenleving (buiten de eredienst)
- Praktisch actief zijn binnen gemeente en samenleving (buiten de eredienst)

2.2.1 Identiteit en (wijk)gemeentekleur

Een aansprekende identiteit, cultuur of kleur van een wijkgemeente helpt voor het versterken van het saamhorigheidsgevoel. Het maakt dat men zich thuis voelt. De kleur van een (wijk)gemeente bepaalt tevens de wijze waarop het geloof wordt gevoed. Enerzijds wordt het predikantenprofiel veelal samengesteld op basis van de accenten die een (wijk)gemeente wil leggen. Anderzijds bepaalt de manier waarop de predikant invulling geeft aan het pastoraat of de eredienst ook de kleuraccenten van een gemeente.

In de PGDAW tekent zich een kleurenpalet af binnen 3 wijkgemeenten met elk een eigen identiteit. Voelbare- en zichtbare elementen waarin de kleur van een (wijk)gemeente kan worden herkend zijn:

- Gekozen profiel voor de predikant door wijkgemeente
- Stijl van predikant (in pastoraat en tijdens eredienst)
- Manier van vieren
- Invulling van het pastoraat
- Kerkgebouw en inrichting
- Leefstijl opbouw binnen de wijkgemeente

Gemeenteleden geven aan dat verschillende wijkkleuren ook nadelen kunnen meebrengen. Zo waarschuwen sommige gemeenteleden voor een zekere rivaliteit tussen wijkgemeenten. Op terreinen waar wijkgemeenten samenwerken – zoals jeugdwerk – is er soms zo'n sterke behoefte om de eigen kleur in te brengen, dat het lijkt dat het werk voor drie zelfstandige kerken wordt uitgevoerd en er geen synergie wordt bereikt.

Tijdens het klankborden bleek evenzeer dat gemeenteleden (behoud van) identiteit belangrijk vinden. Het werd duidelijk dat op korte termijn het “mengen” van de wijkgemeentekleuren tot één nieuwe kleur voor veel gemeenteleden een grote stap is. Voor de toekomst van PGDAW is het belangrijk om vormen van “gemeente zijn” te vinden waarin identiteit of kleur herkenbaar is voor gemeenteleden. Dit kan door ruimte te bieden aan verschillende vormen van erediensten, pastoraatsvoering gebaseerd op kleur/identiteit of verschillende profielen van predikanten. Op terreinen die minder “kleurgevoelig” zijn, zoals diaconaat, scribaat, vorming en toerusting of praktisch organisatorisch werk, is er een mogelijkheid om voordelen te behalen door PGDAW-breed samen te werken.

Conclusie:

- Kleur, identiteit van een (wijk)gemeente helpen om het geloofsleven te voeden.
- Een te scherp afgetekende kleur/identiteit heeft nadelen: kans op rivaliteit en/of verminderde samenwerking binnen de PGDAW.
- Er zijn aanwijsbare elementen in de gemeente die kleur bepalen.
- Op korte termijn mengen van (wijk)gemeentekleuren is een grote stap. Het kan leiden tot vervreemding.
- Minder kleurgevoelige gebieden kunnen PGDAW-breed georganiseerd worden. Kleurgevoelige elementen, zoals eredienst, zijn te groeperen in b.v. twee kleurboeketten, maar probeer deze kleuren niet te scherp af te bakenen.

2.2.2 De zondagse eredienst

De zondagse eredienst is voor de meeste gemeenteleden een belangrijke pijler voor het geloofsleven. Sommige gemeenteleden zien de relevantie van de zondagse eredienst afnemen. Geloofsvoeding wordt dan gevonden in groepsbijeenkomsten, gespreksgroepen of het uitvoeren van een (project)activiteit. In de zondagse eredienst gaat het om de ontmoeting met God en om de ontmoeting met elkaar. Niet alleen de inhoud, maar ook de vorm waarin de eredienst wordt uitgevoerd kan een belangrijke bijdrage leveren geïnspireerd te raken. Vorm en inhoud zijn tevens zichtbare kenmerken voor de (wijk)gemeentekleur en de mate waarin gemeenteleden aansluiting vinden met hun wijkgemeente. Gemeenteleden geven aan dat men in toenemende mate die dienst bijwoont die hun geloofsleven voedt en dus niet altijd de dienst in de eigen wijk.

Een deel van de gemeenteleden gedijt goed bij de bekende inrichting van de zondagse eredienst. Het biedt een stabiel anker voor hun geloofsbeleving, het is een vast rustpunt in de week, een stilstaan bij een boodschap voor de komende week, een moment die aanzet tot nadenken, maar ook waar men als gezin het geloof kan beleven en waarbij men geïnspireerd raakt door de kerkzaal die al jaren (soms eeuwen) wordt gebruikt om als gemeente samen te komen.

Bij het klankborden is ook gebleken dat men, naast de bekende erediensten, ook ruimte wenst voor experimenten of speelsere vormen. Wijkgemeentes gaan deze experimenten al in meer of mindere mate aan. Meestal wordt genoemd dat experimenten nodig zijn voor hoe de PGDAW aansluiting kan vinden met de huidige leefwereld van jongere gemeenteleden. Met name bij tieners. Waar veelal een kindernevendienst wordt gehouden bij iedere eredienst, zijn het aantal tienerdiensten beperkt en vinden tieners weinig herkenning in de huidige erediensten. Bijbelkennis is niet altijd standaard bij deze groep en daardoor worden de metaforen uit verhalen niet begrepen of komen abstract over (b.v. Het Lam God's). Ook het jargon kan vervreemdend werken ("De lector leest nu..."). Ten aanzien van kinderen wordt vaak een appel gedaan op de ouders om kinderen te motiveren naar de kerk te gaan. Toch werkt het ook andersom. Een ouder: *"Als kinderen het naar de zin hebben, ga je als ouder ook sneller naar de kerk."*

Als suggesties voor speelsere en experimentele vormen worden genoemd:

- Muziek
- Liturgische vormgeving
- Overdenking
- Kerkindeling

Bij het muzikale deel van de eredienst worden handreikingen gedaan ten aanzien van instrumentarium en inhoud. Jongeren vragen zich af of er niet meer instrumenten kunnen worden ingezet dan een kerkorgel alleen. Orgelmuziek is niet de muziekstijl die jongere gemeenteleden beluisteren. Ze vinden daarin dan ook minder aansluiting. Ze worden geïnspireerd door een gospelgroep of praiseband. Jongeren merken op dat een eredienst met een piano en een "bij-instrument", een gospelgroep of een praiseband vaak wordt gezien als een "speciale dienst". Dat geeft aan dat gemeenteleden dit als uitzondering ervaren. Voor de toekomst pleiten jongeren voor een meer structurele inzet van bovengenoemd instrumentarium. Het tonen van muziekfilmpjes van internet (Youtube) kan aanvullend werken tijdens de eredienst. Ten aanzien van liedkeuze zou – naast liederen uit het traditionele liedboek – meer ruimte moeten worden gegeven voor populaire gospelliederen (de gospelgroep Sela) of Opwekkingsliederen. Zelfs een aansprekend nummer uit de popwereld – welke niet vanuit een christelijke traditie is geschreven – kan aanvullend zijn in de eredienst.

Bij liturgische vormgeving wordt de suggestie gedaan meer te kijken naar de afwisseling. De duur van de eredienst is goed, maar het tempo in afwisseling gaat langzaam. Net als in de maatschappij wordt ook de concentratieduur van de kerkganger korter. Door meer afwisseling wordt de kerkganger geprikkeld. Dat kan tijdens de verkondiging worden gerealiseerd door meer multimedia in te zetten. Of door onderbreking van de preek met een getuigenis. De liturgische leiding of de verkondiging hoeft voor een aantal gemeenteleden niet per se te liggen bij de voorganger. Dat kan ook een ervaringsdeskundige, een lid van de eredienstcommissie of iemand met een getuigenis zijn. Voorwaarde is wel, dat er iemand is die boven de materie staat om één en ander in theologisch perspectief te plaatsen.

Bij de verkondiging pleiten sommige kerkleden voor experimenteren met interactie. In de traditionele verkondiging gaat het vaak om een monoloog van de dominee. Er is dan sprake van éénrichtingsverkeer en dat maakt dat deel van de eredienst passief. In een experimentele vorm wordt de suggestie gedaan om in groepjes een thema of stelling te bespreken. De (verschillende) conclusies kunnen dan in een theologisch perspectief worden geplaatst door de voorganger. Het idee bij interactie is, dat de eredienst ook leidt tot meer ruimte voor ontmoeting tussen gemeenteleden tijdens de dienst. Tevens maakt het de verkondiging actiever.

Bovenstaande vraagt aandacht voor de inrichting van de kerk. De inrichting moet experimenten en speelsere vormen in de eredienst mogelijk te maken. Er moet aandacht zijn voor het gebruik van kwalitatief, hoogwaardige audiovisuele middelen. In het liturgische centrum moet ruimte komen voor andere muzikale begeleiding dan een kerkorgel. Een vaste plaats voor microfoons, geluidsversterking, drumstel, piano etc. De opstelling van de kerkzaal moet geschikt kunnen worden gemaakt voor interactie in kleine groepjes (b.v. een koffietafel opstelling).

Hoewel een grote groep gemeenteleden de bekende vormen van eredienst erg waarderen, wordt de roep om meer te experimenteren met speelsere vormen steeds groter. Dit is nodig om jongere kerkgangers te inspireren tijdens de eredienst. De PGDAW kan en moet meer doen om dergelijk vormen van erediensten aan te bieden om een betere balans te vinden voor beide doelgroepen. Gemeenten waar meer jongeren de kerkzaal vullen, hebben bewust gekozen voor deze speelsere vormen van de eredienst.

Conclusie:

- Zondagse eredienst blijft een van de belangrijkste pijlers voor geloofsvoeding, hoewel de relevantie voor sommige gemeenteleden wel afneemt. Groepspastoraat of activiteiten lijken voor deze gemeenteleden vervangingen voor de eredienst.
- De vierplek van de zondagse eredienst wordt niet alleen meer bepaald door de geografische ligging van de kerk, maar ook de kleur van de dienst.
- Er is ruimte nodig voor de bekende traditionele vormen én speelsere experimentele vormen van eredienst.
- Experimentele vormen zijn mede nodig om aansluiting te vinden met jongere gemeenteleden.
- Experimenten kunnen worden gevonden in vernieuwing in kerkmuziek, begeleidingsinstrumenten, de liturgische vormgeving en leiding, tempo en afwisseling, interactie tijdens de verkondiging en kerkinrichting die speelsere vormen ondersteunen..

2.2.3 Het pastoraat

Het pastoraat kan een belangrijke bijdrage leveren aan geloofsvoeding, wanneer het gaat om persoonlijke geloofsvraagstukken die spelen in een levensfase van een gemeentelid. Pastoraat is kort te duiden als: het omzien naar elkaar, of als de zorg voor het levensverhaal van anderen en dat verbinden met het verhaal van God. Een belangrijke inspiratiebron voor de werkgroep is een afstudeeronderzoek geweest genaamd “Ontmoeten – verbinding in beweging”. Tijdens dit onderzoek zijn 681 gemeenteleden geënquêteerd t.a.v. diverse vormen van pastoraat en pastorale behoeftes. De taakgroep realiseert zich, dat het onderzoek alleen betrekking heeft op de wijkgemeente De Fontein. Toch biedt het waardevolle vertrekpunten voor discussie en inrichting voor pastoraatsvorming PGDAW-breed. Enkel citaten uit het onderzoek:

“... Met name mensen onder de 55 jaar willen vaak zelf hun pastorale behoeften aangeven, terwijl ouderen vaker aangeven regelmatig bezoek te willen ontvangen. Een enquête bij wijkgemeente De Fontein heeft aangetoond dat onder alle leeftijdsgroepen behoefte is aan verschillende vormen van pastoraat, ook aan andere vormen zoals wandelpastoraat of ontmoetingsgroepen rond thema's.”

“In het pastoraat zijn ontmoetingen belangrijk. Dit gebeurt veelal op zondag en bij levensgebeurtenissen. Hierdoor is de kans groot dat pastoraat in de praktijk met name gericht is op min of meer betrokken gemeenteleden. Door factoren zoals vergrijzing, individualisering en digitalisering ontstaat er een grotere groep mensen die randkerkelijk is. De organisatie van het gemeentepastoraat sluit niet voldoende aan bij het kerk- zijn in deze tijd; er wordt vooral uitgegaan van persoonlijke bezoeken en ontmoetingen en individueel pastoraat.”

“Met betrekking tot aanbodgericht en vraag gestuurd zijn keuzes gemaakt (per leeftijdsgroep red.), dit lijkt aan te sluiten bij de behoeften van gemeenteleden. Op dit moment is het echter niet laagdrempelig om een pastorale vraag te kunnen stellen, informatie over contactpersonen is niet makkelijk beschikbaar. Er is behoefte aan andere vormen van pastoraat en van ontmoeting, maar ook waardering voor bestaande vormen.”

Aan het eind van het onderzoek worden de volgende aanbevelingen gedaan die voor de gehele PGDAW kunnen gelden:

- A. Verhelderen:** zorg dat begrippen duidelijk zijn en inzicht bieden.
 - Omschrijf termen zoals pastoraat, gemeentepastoraat en onderling pastoraat. Bespreek het in de taakgroep en met bezoekers en communiceer hierover naar en met gemeenteleden.
 - Verwachtingen die niet duidelijk zijn kunnen leiden tot teleurstelling. Spreek verwachtingen en teleurstellingen uit, bespreek ook in de gemeente en in pastorale contacten of verwachtingen kloppen.
 - Toerusting en scholing kan leiden tot meer inzicht voor bijvoorbeeld bezoekers en pastorale ouderlingen. Maak overzichtelijk welke behoeften en vragen er zijn. Wat kan vanuit de wijkgemeente worden geboden en welke vraag blijft er liggen?
 - Zorg voor een heldere organisatiestructuur, ook op de website en in een flyer, zodat taken en verantwoordelijkheden duidelijk zijn. Hierbij kan ook duidelijk worden gemaakt op welke manier processen verlopen of een vraag om pastorale zorg kan worden gesteld.

- B. Verbinden:** geef de relatie aan met de visie en het kerk-zijn
 - Leg de link naar de visie en de termen ontmoeting, gastvrijheid en verbinding.
 - Maak duidelijk wat pastoraat voor het kerk- zijn betekent en hoe dit voor de hele gemeente van betekenis is.
 - Beschrijf en bespreek verbindingen met andere taakgroepen zoals taakgroep eredienst, taakgroep diaconie en taakgroep jeugd. Zorg dat duidelijk is op welke manier je voor elkaar van betekenis kunt zijn en welke verantwoordelijkheden je gezamenlijk hebt.

C. Verdiepen: het goede waarderen en inzetten

- De rol van bezoeksters en de relaties die zij leggen zijn belangrijk. Is het mogelijk om dit te verbeteren?
- Betrokkenheid, trouw en presentie van gemeenteleden door kaartjes etc. is waardevol. Door een goede communicatie over `lief en leed` is het mogelijk om dit uit te breiden.
- Er wordt informatie gegeven over bijzonder gebeurtenissen zoals verjaardagen en huwelijksjubilea; hier kunnen pastorale ouderlingen en bezoeksters op inspelen. Het is aan te bevelen om te zorgen voor goede informatievoorziening, bij ziekte, rouw en verhuizing, maar ook indien men geen bezoek of informatie wil. Dit kan eventueel door administratieve ondersteuning ten behoeve van pastoraat en aanpassingen in het administratiesysteem.

D. Vernieuwen: veranderen door nieuwe vormen

- Introduceer andere vormen van pastoraat, zoals wandelpastoraat, gespreks- en ontmoetingsgroepen, kleine groepen, muzikale projecten, pastorale vieringen (Stoppels, 2009, p.179-200), meditatie, Marriage Course, groepen, aandacht voor rituelen.
- Maak gebruik van Social Media (app/ mail/ facebook)
- Zorg dat er vaste aanspreekpunten zijn en dat de lijnen kort zijn. Voor gemeenteleden, maar ook voor contactpersonen.
- Maak vacatures klein, probeer aan te sluiten bij gaven. Zorg voor een coördinator.
- Zorg voor momenten dat de kerk open is, zodat de drempel laag is

Conclusie:

- Met name gemeenteleden < 55 jaar hebben niet altijd behoefte aan periodiek pastoraal bezoek.
- Bij deze doelgroep sluit vraag gestuurd pastoraat of pastoraal bezoek bij belangrijke levensgebeurtenissen beter aan.
- Bij vraag gestuurd pastoraat is het belangrijk om de drempel voor de pastorale vraag zo laag mogelijk te houden.
- Pastoraat wordt vaak ingevuld of gezien als een vorm van individuele ontmoeting tussen de kerk en haar gemeentelid. Het begrip “pastoraat” kan veel breder worden gezien en zijn er andere vormen mogelijk.
- Voorstellen voor pastorale inrichting hebben betrekking op: verhelderen van het begrip “pastoraat”, verbinding zoeken met de visie van de kerk, verdiepen door het goede te waarderen en in te zetten en vernieuwing door andere vormen van pastoraat te onderzoeken.

2.2.4 Bijbellezen en bidden

Gemeenteleden noemen bidden en de Bijbel als belangrijke bronnen voor geloofsvoeding. Tijdens het klankborden is gebleken dat bij het “gemeente zijn” een gemeenschappelijke basis belangrijk is. De Bijbel vormt deze basis.

Naar voren kwam ook dat er behoefte is aan onderwijs op verschillende niveaus van voorkennis en vanuit verschillende perspectieven. Daarbij niet alleen onderwijs in de theologisch context of exegese van een Bijbelverhaal maar ook over plaatsing van het Bijbelverhaal in het verleden en het heden. Wat was het historisch perspectief van de tijd waarin het Bijbelverhaal is geschreven. Wat speelde er toen politiek/maatschappelijk en heeft dat invloed op de huidige interpretatie? Wat betekent het Bijbelverhaal voor nu?

Conclusie:

- De Bijbel vormt de gemeenschappelijke basis voor gemeenteleden.
- Er is behoefte aan onderwijs op verschillende kennisniveaus.
- Onderdeel van dat onderwijs is de duiding van de Bijbelverhalen in het verleden en het heden.

2.2.5 Ontmoeting tussen gemeenteleden en samenleving

Ontmoeting tussen gemeenteleden buiten de kerkdienst vormt een belangrijke bijdrage aan geloofsvoeding. Enkele citaten: *“Als je bij elkaar bent, kun je kerk zijn.”* Ontmoeting buiten de eredienst heeft voordelen. *“Ook in een kleine groep kun je je geloof goed beleven. In de kerk zit je vaak anoniemer, meer voor jezelf.”* Het organiseren van ontmoeting start met gastvrijheid. *“Een groet van andere gemeenteleden en een praatje. Zeker voor nieuwkomers of onbekende gemeenteleden.”*

Voorbeelden van vormen waarin ontmoeting georganiseerd kan zijn:

- Paasevent
- Oecumene
- Vorming en toerusting
- Gespreksgroepen
- Op reis gaan
- Kookgroep
- Werkgroep Laage

Jongeren

Tijdens het klankborden is veel gesproken over het faciliteren van ontmoetingen tussen jongeren en tussen generaties. Hoe kan dat beter georganiseerd worden? Waaraan kan die ontmoeting bijdragen? Welke ontmoetingsplekken zijn er nodig?

Nadrukkelijk kwam naar voren dat voor het benaderen van jongeren persoonlijk contact belangrijk en van grote waarde is. Dat kan via Social Media of WhatsApp maar ook door direct contact.

De ontmoeting kan bijdragen aan de zoektocht naar rust, schoonheid en misschien wel jezelf. Enkele citaten: *“Jongeren hebben steeds minder met materialisme. Er wordt veel vaker geld uitgegeven aan herinneringen maken.”* Reizen, zoals onlangs naar Auschwitz, zijn voorbeelden waarin de kerk en de jeugd als groep indrukwekkende herinneringen maken die blijven hangen. Die zijn de moeite waard ook voor je verdere levenspad.

Het is goed om speciale plekken te hebben waar jongeren samenkomen. Zowel in gespreksruimtes als andere plekken waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten (b.v. tijdens het koffiedrinken). *“Plekken die echt voor hen zijn en niet iedere keer omgebouwd hoeven te worden. Heel modern hoeft overigens niet direct. Het is leuk om met de tijd mee te gaan, maar de mensen die komen zijn belangrijker.”* Bij ontmoeting tussen generaties ligt een uitdaging voor de toekomst: *“Generatie verschillen worden steeds zichtbaarder. Daardoor wordt tolerantie richting elkaar kleiner. De kunst is om bruggen te slaan, verbindingen die heel belangrijk worden voor de toekomst en dan kunnen dat geen bruggen zijn van éénrichtingsverkeer.”*

Conclusie:

- Geloof beleven gaat soms intenser in een kleine groep.
- Voor het organiseren van ontmoeting tussen en met jongeren kan meer Social Media worden ingezet.
- Het gaat bij jongeren vooral om de zoektocht naar rust, schoonheid en misschien wel zichzelf.
- Bij jongeren is er behoefte aan eigen fysieke ruimten om te ontmoeten.
- Generatieverschillen binnen de kerk worden steeds scherper zichtbaar. Het is zaak om bruggen te slaan, door meer mee te gaan met de behoeften van jongeren.

2.2.6 Praktisch actief zijn binnen gemeente en samenleving

Een deel ervaart de werking van God tijdens het uitvoeren van praktisch werk voor de gemeente. *“Dienstbaar maar niet zonder nadenken”*. Praktisch actief zijn wordt gemakkelijker, wanneer er een sterke vorm van “gemeenschapszin” leeft binnen de gemeente. Praktisch actief zijn kan bestaan uit “kerkenwerk” in de vorm van een ambt of vrijwilligerswerk.

Focus op talent

Het is belangrijk aan te sluiten bij de talenten die gemeenteleden hebben. Romeinen 12 : 6 geldt daarbij als bron: *“We hebben verschillende gaven, onderscheiden naar de genade die ons geschonken is”*. Kerkenwerk is niet altijd ingericht op aansluiting van en met beschikbare talenten. Zo wordt het ambt van ouderling vaak geassocieerd met én het organiseren van activiteiten (praktisch) én het voeren van geloofsgesprekken (geloofsinhoudelijk). Er zijn gemeenteleden die zich niet op beide terreinen competent voelen of daar interesse in hebben. Daarom kiezen deze gemeenteleden niet snel voor het ouderlingschap. Focus op talent kan worden gerealiseerd, door het profiel te splitsen in:

- Een ouderlingprofiel met meer organisatorisch kenmerken, zoals ouderling eredienst of gemeenteopbouw en:
- Een ouderlingprofiel die is gericht op het voeren van geloofsgesprekken, zoals ouderling (één-op-één) pastoraat

Balans met privé

Het is van belang om het kerkenwerk in balans te brengen met het privéleven. Afhankelijk van de levensfase van een gemeentelid, kan er meer of minder tijd worden vrijgemaakt voor het kerkenwerk. Dat betekent dat taken moeten worden aangeboden in verschillende tijdspannes en intensiteit. Het aanbieden van kleinere taken, voorzien van een duidelijke tijdsinvestering of doorlooptijd, maakt de drempel om kerkenwerk uit te voeren gemakkelijker te nemen.

Veilige cultuur

Voor het uitvoeren van kerkenwerk is een cultuur noodzakelijk waarin respect is voor (afwijkende) meningen of inbreng mogelijk is. Men moet zich geborgen voelen om in alle openheid, kerkenwerk te kunnen uitvoeren. Dit lijkt op papier vanzelfsprekend, maar in de praktijk is het weerbarstiger. Het vergt een continue bewustzijn dat respect en veiligheidscultuur wordt beïnvloed door de eigen interactie. Falen daarin wordt vaak niet zichtbaar of wordt onderling niet geuit. Daarmee wordt falen niet altijd door iedereen herkend en kan het op de lange duur ondermijnend werken voor het kerkenwerk. Reflectie op respectvol gedrag en veiligheid is iets om periodiek bij stil te staan, bijvoorbeeld tijdens vergaderingen.

Diaconie

Het diaconaat is bij uitstek een onderdeel waarbij praktisch actief zijn zich richt op de samenleving. Voorbeelden van diaconale activiteiten zijn:

- Actie minima
- Voedselbank
- Schuldhulpverlening
- Aansluiten bij acties Kerk in Actie
- Samenwerking met burgerlijke gemeente
- Stichting Sunof en Present
- Noodfonds Dongeradeel
- Stichting Welzijn Bolwerk

Het blijkt dat mensen moeite hebben het diaconale werk te duiden en te relateren aan de inspanning die het vergt voor een vrijwilliger / ambtsdrager. Diaconaal werk strekt verder dan de collecte en het avondmaal, het heeft niet enkel een organisatorische kant. De meer pastorale inspanning van de diaconie – “omzien naar elkaar” – wordt soms onderbelicht. De keuze voor diaconaal werk wordt niet altijd gedaan vanuit dit besef. Collectes en avondmaal zijn goed georganiseerd, maar diaconale bezoeken of diaconale signalering krijgen onvoldoende aandacht. Dat betekent extra inspanning t.a.v. verwachtingen bij uitvoering bij diaconaal werk.

Conclusie:

- In praktisch kerkenwerk gaat het vooral om het creëren van functies en taken die gemakkelijker aansluiten op bestaande talenten van gemeenteleden.
- De inrichting van functies en taken moeten gevarieerd worden in tijd en intensiteit om het in balans te kunnen maken met privé en werk. Dat kan door grotere en bredere taken kleiner te maken en meer gefocust samen te stellen.
- Veilige cultuur creëren voor uitvoering van kerkenwerk lijkt een vanzelfsprekendheid, maar is in de praktijk vaak moeilijker voor elkaar te krijgen dan we denken. Hiervoor is periodieke reflectie nodig.
- De pastorale kant van het diaconale werk krijgt niet altijd de aandacht die het verdient. Dat betekent meer inspanning op de betekenis van diaconie in de breedste zin van het woord en de bijbehorende inspanning die daarvoor moet worden geleverd.

3. Organisatie

Uitgangspunten van de werkgroep bij het kiezen voor een goede structuur en organisatie voor de PGDAW zijn:

- Een organisatie die duurzaam is en toekomstgericht.
- Een structuur die recht doet aan de “Eenheid in verscheidenheid” zoals beschreven is in het Beleidsplan PGDAW 2014/2018.
- Een structuur die het mogelijk maakt om taakgericht en talentgericht te werken.
- Een heldere organisatie met korte lijnen met duidelijkheid over verantwoordelijkheden, beslissingsbevoegdheid e.d.
- Een structuur die leidt tot een cultuur van verbinding, eenheid, saamhorigheid en veiligheid.

3.1 Structuur:

- Van drie wijkgemeenten naar één gemeente met twee vierplekken.
- Mogelijk in de verdere toekomst toegeroemd naar één gemeente rond één vierplek
- Eén Kerkenraad met taakgroepen
- Eén diaconie

Eenheid in verscheidenheid:

In de opdracht aan de werkgroep staat nadrukkelijk dat er rekening gehouden moet worden met wat in het Beleidsplan PGDAW 2014/2018 “Eenheid in verscheidenheid” wordt genoemd: wijkgemeenten krijgen de ruimte om een eigen kleur (sfeer, cultuur, visie, beleving en wijze van werken) te ontwikkelen, waarbij zij samen met de andere wijkgemeenten blijven zoeken naar wat hen bindt.

Bij veel gesprekken die in de gemeente zijn gevoerd, komt de angst naar voren om het “eigene” te verliezen. In die gesprekken komt ook een andere kant naar voren: het lijkt soms heel mooi om een veelzijdig bloemenboekje te zijn als gemeente, maar als gemeenteleden onderling niet openstaan voor elkaars veelkleurigheid en alleen op de momenten komen die hen zelf aanspreken, wordt de kloof in de gemeente alleen maar groter.

Misschien is het goed om even in het verleden te kijken. Naar enkele citaten uit het rapport: “BEGINNEN BIJ DE TOEKOMST – gemeente-zijn na 2000” (1998):

“De gemeente bestaat uit mensen, die het geloof in God op verschillende manieren verwoorden, vormgeven en beleven en de ander daarvoor ook de ruimte geven. Omdat de leden zichzelf en elkaar door het geloof in Jezus Christus (h)erkennen als kinderen van één Vader wordt er veel aandacht aan onderlinge ontmoeting besteed. Zo wordt ook de verscheidenheid benut voor de opbouw van de gemeente”.

“De SOW-geloofsgemeenschap kent 3 geledingen Gebaseerd op de Bijbelse oproep tot eenheid en het verlangen om zo duidelijk mogelijk “Kerk” te zijn, zullen ze in de toekomst één gemeente vormen. Vanuit dat perspectief zien zij het als hun opdracht te groeien naar één wezenlijke geloofsgemeenschap. Daarom zullen ze van nu af aan wat samen gedaan kan worden ook werkelijk samen doen”.

Laat dit de uitdaging voor de komende jaren met elkaar zijn op weg naar een prachtige gemengde bos bloemen.

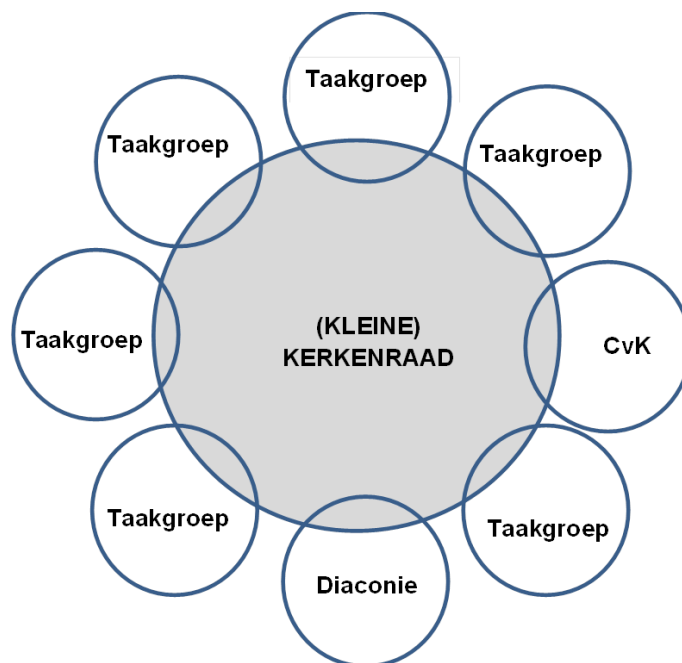
3.2 Kerkbestuur:

Eén gemeente betekent ook één kerkenraad. Deze kerkenraad draagt zorg voor de “Eenheid in verscheidenheid” en zorgt dus b.v. voor verscheidenheid in vieringen en variatie in toerustingsaanbod.

In de kerkenraad zitten alle ambtsdragers. De kerkorde stelt alleen een minimum aan het aantal ambtsdragers, geen maximum. Er zal gesproken moeten worden over het aantal ambtsdragers dat nodig is en het aantal ambtsdragers waarmee nog effectief vergaderd kan worden. Ook hierbij is sprake van een “toegroeien naar...”: in de overgangsfase zullen er meer ambtsdragers in de kerkenraad zitten dan het uiteindelijke aantal leden waarnaar gestreefd wordt.

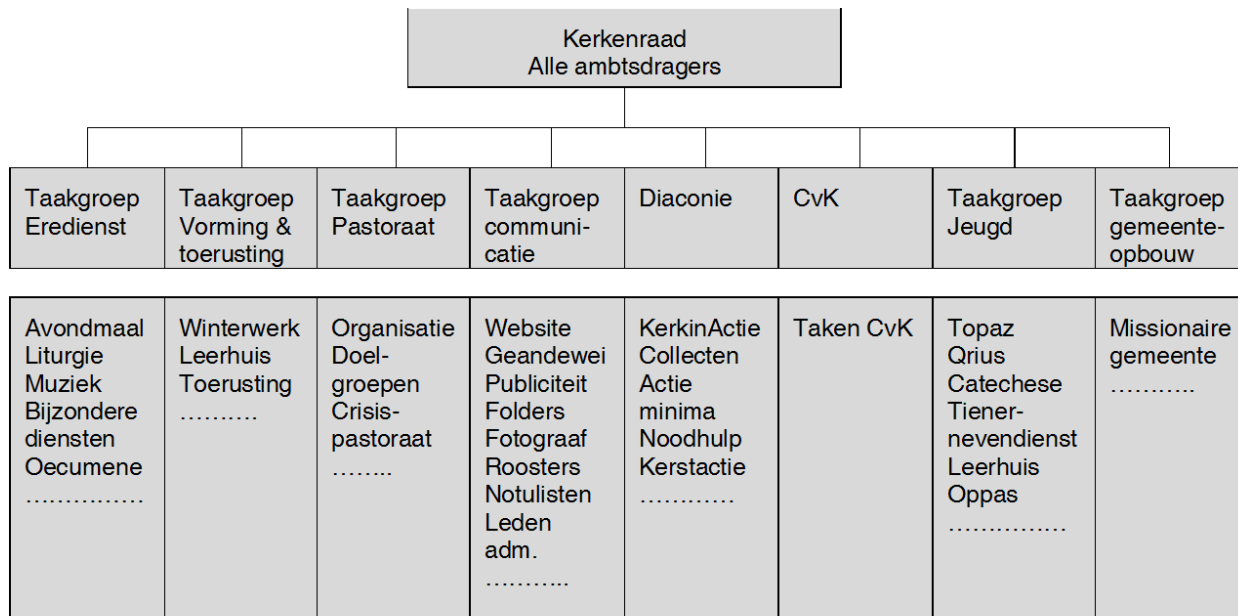
De werkgroep pleit ervoor om ambtsdragers niet te laten werken volgens geografische oriëntatie (wijken) maar talentgericht en naar taak (eredienst, toerusting, pastoraat, diaconaat e.d.). Daarbij kan onderscheid gemaakt worden in bestuurlijk werk (ambtsdragers) en uitvoerend werk (niet-ambtsdragers). Mensen zijn hierdoor gemakkelijker beschikbaar voor taken in de kerk en het maakt de taak van ambtsdrager ook lichter

Ordinantie 4 artikel 10 van de kerkorde spreekt over de kerkenraad met werkgroepen. Lid 1 van artikel 1 zegt: *“De kerkenraad kan onder behoud van zijn uiteindelijke verantwoordelijkheid een deel van zijn taken toevertrouwen aan zijn breed moderamen, hierna te noemen kleine kerkenraad, met een aantal door hem in te stellen werkgroepen, hierna te noemen wijkteams en taakgroepen.”* De leden 2 t/m 8 van dit artikel gaan vervolgens dieper in op de organisatie.

In elke taakgroep zitten enkele ambtsdragers en veel vrijwilligers en samen zorgen zij voor de taak die de taakgroep uitvoert. Tenminste één van de ambtsdragers zit tevens in de kleine kerkenraad. In de eerste fase kan het nodig zijn om sommige “kleurbepalende” taakgroepen te splitsen b.v. de taakgroepen eredienst en pastoraat, waarbij wel het streven is om naar elkaar toe te groeien. Onder een taakgroep kunnen ook één of meer werkgroepen zitten b.v. bij taakgroep Jeugd en bij de taakgroep Pastoraat. Dit moet nog verder uitgewerkt worden. Opmerking hierbij is dat binnen de PKN de diaconie als aparte rechtspersoon geldt.

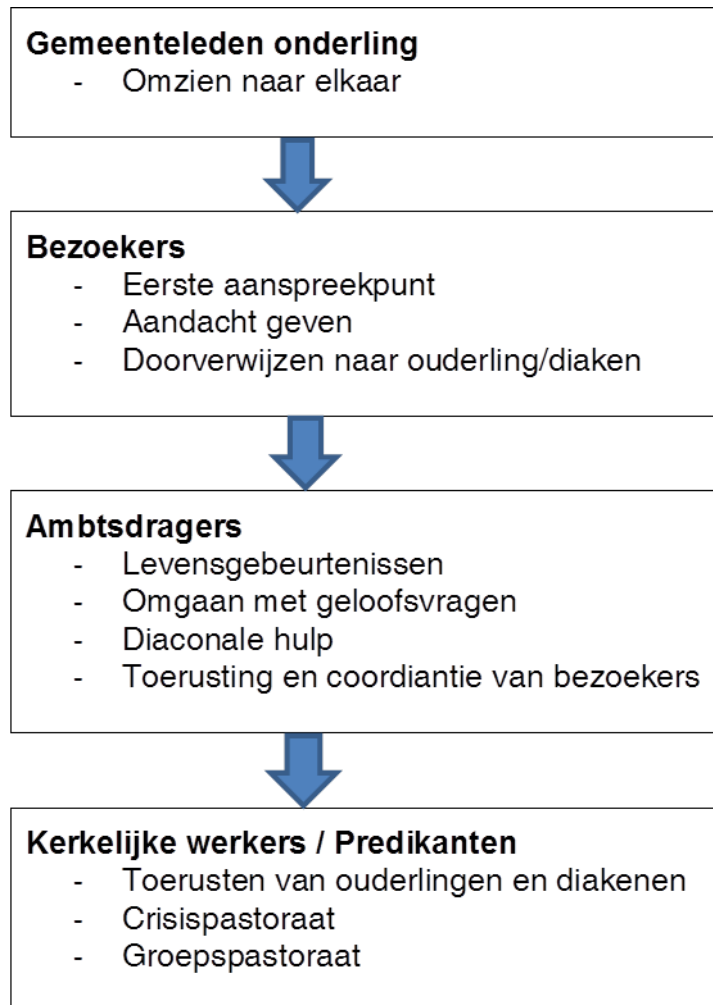
Hierbij een overzicht met mogelijke taakgroepen:

De taakgroepen kunnen ook anders ingevuld kunnen worden, Er kan b.v. een taakgroep “scribaat” gevormd worden om de voorzitter/scriba te ontlasten waaronder veel organisatie- en administratiezaken vallen als: notuleren vergaderingen, postdienst, ledenadministratie, dienstroosters e.d. Door te werken met taakgroepen ontstaan kleinere taken en kunnen mensen vrijwilliger of ambtsdrager worden met een taak die beter bij hun belangstelling en talent past

3.3 Pastoraat:

Bij een nieuwe structuur van de gemeente past een nieuwe opzet van het pastoraat. Uitgangspunt is dat pastoraat een taak is van alle gemeenteleden. In het pastoraat zit een gelaagdheid waarbij iedereen in de gemeente verantwoordelijk is voor het pastoraat:

De pastorale indeling is niet meer op grond van “geografisch gebied” (wijken) maar meer een doelgroepenpastoraat (b.v. doelgroep ouderen, jongvolwassenen, jeugd). De organisatie van het pastoraat ligt bij de taakgroep pastoraat met daaronder b.v. voor elke doelgroep een werkgroep.

Bij de nieuwe opzet van het pastoraat past ook een andere rol van de predikanten en kerkelijke werkers. Zij zorgen voor de geestelijke leiding en de toerusting voor de bezoekers en ambtsdragers. De mogelijkheden voor groepspastoraat b.v. voor bepaalde doelgroepen (b.v. rouwverwerking) kunnen onderzocht worden.

3.4 Diaconaat: geloof in uitvoering

De diaconie werkt in opdracht van de gemeente. De kern van het hedendaagse diaconaat is samen te vatten met de woorden: hulpverlening, solidariteit en pleitbezorging. Een samenleving waarbij ieder mens tot zijn of haar recht komt, een gemeente waar mensen naar elkaar omzien en elkaar helpen. En hoe verschillend ook, elkaar verdragen. Diaconaat is zien met je hart, het is geloof in uitvoering.

Na jaren meer “naar binnen gericht” te zijn geweest bracht de crisis in de 21^e eeuw de ommekeer in denken en handelen. Het thema “Diaconaat in de samenleving” prijkt weer op de agenda. Nieuwe groepen mensen raken bekneld in onze moderne maatschappij. De nood ver weg is door nieuwe technieken nog dichterbij gekomen.

Het diaconaat moet weer meer naar buiten gericht worden, in de volgorde van: plaatselijk – regionaal – landelijk – wereldwijd. Daarin past dat de diaconie nauw samen werkt met publieke instanties als b.v. de voedselbank Noodfonds Dongeradeel; Sunof, cliëntenraad gemeente, gebiedsteams, stichting Welzijn.

Naast pastoraat is ook diaconaat is een taak van de hele gemeente en het is goed om de diaconale betrokkenheid van gemeenteleden te stimuleren. De rode draad in het werk van de diaconie blijft dienstbaarheid. Dat is: delen wat haar aan gaven is geschonken; helpen waar geen helper is en getuigen van de gerechtigheid van God waar onrecht geschiedt. Kernachtiger: barmhartigheid, dienstbetoon en gerechtigheid uit liefde tot en in navolging van Jezus. Kortom: missionaire gemeente zijn

Organisatie

In de zienswijze van de werkgroep “Toekomstvisie PGDAW” gaan de wijkdiaconieën op in één diaconie met verschillende werkgroepen. Een diaken is de voorzitter van zo’n werkgroep waarin ook niet-ambtsdragers plaatsnemen. De huidige werkgroep “Gemeente in Actie” is een sprekend voorbeeld van dat die combinatie heel goed werkt.

Meer samenwerking

Daarnaast is het van groot belang dat de diakenen en ouderlingen meer en beter samenwerken. Er zijn in tal van taakgroepen zoveel raakvlakken dat een zekere vorm van integreren meer dan noodzakelijk is. Het is b.v. wenselijk dat in de taakgroep Pastoraat ook diakenen vertegenwoordigd zijn. Vooral op het terrein van de minima is het belangrijk dat ouderlingen en bezoekers mee oog en oor te zijn voor de diakenen. In één diaconie is vertrouwenscommissie voor steunaanvragen wenselijk al was het maar om de privacy van een aanvrager te waarborgen.

Missionaire gemeente zijn is niet enkel voor predikanten en ambtsdragers. Kerkleden spelen daarbij een belangrijke rol. Het gaat bij het missionair zijn niet zozeer om meer doen, maar juist om meer te bereiken. Missionair gemeente zijn betekent niets meer dan : ingeschakeld worden als een kerk die gezonden is. (“Kerk naar buiten”) en dat geldt zeker voor het diaconaat. Een kerk die naar buiten gericht is, wordt ook van binnen anders. Misschien wel aantrekkelijker, meer relevant, meer verwelkomend. Voor mensen van buiten én van binnen.

Conclusies en aanbevelingen:

- Van drie wijkgemeenten naar één gemeente met twee vierplekken.
- Eén kerkenraad met taakgroepen
- “Eenheid in verscheidenheid” wordt de uitdaging voor de toekomst
- De pastorale indeling is niet meer op grond van “geografisch gebied” (wijken) maar meer een doelgroepenpastoraat
- Ambtsdragers krijgen een taak die bij hun belangstelling en talent past (b.v. diaconie, eredienst, toerusting, pastoraat)
- Eén diaconie met werkgroepen
- Diaconaat moet naar buiten gericht zijn; meer integreren met ouderlingen is noodzaak; gemeenteleden meer betrekken bij missionaire gemeente zijn

4. Gebouwen

4.1 Inleiding

De werkgroep realiseert zich dat de overwegingen bij de gebouwen en de adviezen zwaarwegende consequenties hebben. De werkgroep heeft steeds de nieuwe organisatie en behoeften als leidraad genomen bij haar afwegingen.

Kerk	Huidige zitplaatsen	Maximale capaciteit	Gem. bezoek (okt/nov)	Multifunctionele ruimten
Catharina Kerk	170	170	57	Geen
De Herberg	380	500	340	8
Grote Kerk / Martinushuis	325	400	198	6
De Fontein	450	500	345	8
Pastorie	-	-	-	-
Totaal			940	

Figuur 4.1 Capaciteit en huidig gebruik

Het overzicht maak duidelijk dat alle gebouwen bij de huidige kerkgang overcapaciteit hebben om de totale aantallen kerkgangers te herbergen. Verder geeft de tabel een overzicht van de huidige capaciteit en de maximaal toegestane capaciteit .

Kerk	Verbouw mogelijkheden	Uitbreiding naar buiten	Voldoende parkeerplaatsen bij uitbreiding	Bijzonderheden
Catharina Kerk	Nee	Nee	-	Monumentaal pand
De Herberg	Ja	Ja	Ja	Naast maatschap. bestemming ook hotelbestemming
Grote Kerk / Martinushuis	Ja	Ja	Ja, deels in binnenstad	Martinushuis is monument
De Fontein	Ja	Ja	Nee	Bij uitbreiding stelt gemeente eisen aan aantal parkeerplaatsen
Pastorie	-	-	-	-
Totaal			940	

Figuur 4.2 Gebouwen - uitbreidingsmogelijkheid

Uitbreiding is bij de drie grotere kerkgebouwen mogelijk. Het bestemmingsplan voorziet in de bouw van een hotel naast De Herberg. Dit biedt de mogelijkheid tot een multifunctionele constructie te komen waarbij de kerk het gebouw als één van de partijen zou kunnen huren. Hierbij zijn één of meerdere investeerders noodzakelijk.

Een voordeel van een dergelijke constructie is dat de kerk niet meer de totale exploitatiekosten voor haar rekening hoeft te nemen. Nadeel is dat de kerk niet meer allen eigenaar is en vrij over alle ruimten kan beschikken.

Parkeercapaciteit bij capaciteitsuitbreiding ten opzichte van de huidige situatie :

- Goed bij De Herberg,
- Goed bij De Grote Kerk,
- Matig bij De Fontein (bij uitbreiding stelt gemeente voorwaarde aan het aantal parkeerplaatsen. Die zijn bij de kerk moeilijk te realiseren.)

4.2 Financiële overweging

De werkgroep heeft in haar afweging het taxatierapport van november 2017 en de exploitatiekosten per gebouw meegenomen. Daarnaast als uitgangspunt: twee vierplekken..

Kerk	Taxatiewaarde	Jaarlijkse exploitatielast (excl. baten)
Catharina Kerk	€ 62,400,-	€ 2.100,-
De Herberg	€ 557.500,-	€ 42.300,-
Grote Kerk / Martinushuis	€ 492.500,-	€ 46.500,-
De Fontein	€ 257.500,-	€ 35.400,-
Pastorie	€ 250.000,- (geschatte waarde)	€ 5.150,-

Figuur 4.3 Gebouwen – taxatiewaarde en exploitatie per gebouw

De recentste taxatiewaarde van de gebouwen zijn weergegeven. Kosten / energie besparende maatregelen zullen voor de gebouwen bij bestendig gebruik overwogen moeten worden.

Kerk	Maximale capaciteit	Benodigde capaciteit (2017)	Ingeschatting benodigde capaciteit	Voldoende capaciteit voor Eredienst	Multifunctionele ruimten	Verkoopmogelijkheden (bron: taxatierapport)	Bijdrage aan sfeer/identiteit	Flexibiliteit
Catharina Kerk	170	57		-		+	Bekende vormen	Nee
De Herberg	380	340		++	++	+++	Experimentele vormen	Ja
Grote Kerk / Martinushuis	325	198	400	++	++	+	Bekende vormen	Ja
De Fontein	450	345		++	++	++	Experimentele vormen	Ja
Pastorie	-	-		-				
Totaal		940	700					

Figuur 4.4 Overzicht capaciteit en functionaliteitsanalyse

4.3 Overwegingen

Een kerkgebouw bepaalt in grote mate de sfeer van dienst. Het gebouw geeft mede invulling aan identiteit. Welk(e) soort gebouw(en) en/of ruimtes zijn nodig en passen bij hoe men gemeente wil zijn? (identiteit). Twee vierplekken die verschillend zijn in sfeer en omgeving zijn nodig. Een ruimte voor de bekende vormen en een ruimte voor experimentele vormen.

Oude fundamenten van kerkelijk leven zijn de Grote- of Sint Martinuskerk en de Catharinakerk. In de afweging heeft de werkgroep voor de meer traditionele vorm voor de diensten gekozen voor de Grote of Sint Martinuskerk. Het gebouw heeft voldoende zitplaatsen om de aantallen verwachte kerkgangers te herbergen. Er zijn voldoende nevenruimtes om andere activiteiten te faciliteren. De kerk heeft een duidelijk centrumfunctie voor de stad. De Catharinakerk is bij het uitgangspunt van twee vierplekken te klein. Moderne Kerken zijn De Fontein en de Herberg. In principe zijn beide gebouwen geschikt voor een meer moderne vorm van vieren. De ruimte kan gemakkelijk aangepast worden in beide gebouwen. Beide gebouwen hebben voldoende nevenruimtes. Voor 2020 moet een keuze worden gemaakt tussen De Herberg en de Fontein.

Nieuwbouw

Rond de gebouwen heeft de werkgroep ook gekeken naar nieuwbouw. Er is een schatting van de kosten van een “kerkhal” gedaan door een deskundige. Uitgangspunt hierbij is dat de grond reeds bouwrijp is. (Nutsvoorzieningen). De verwerving van een kavel is niet meegenomen bij het beknopt overzicht:

Aankoop bouwrijpe grond	€	?,-
Nieuwbouw hal met bijgebouwen etc.	€	2.000.000,-
Installatie/duurzaamheid/voorschriften brandweer	€	500.000,-
Onvoorzien	€	100.000,-

De werkgroep acht een dergelijke financiering niet haalbaar.

4.4 Afstoten kerkelijke gebouwen

Het advies is om voor 1 juli 2019 de Catharina kerk af te stoten.

Belangrijkste argumenten om zijn:

- beperkte capaciteit,
- beperkte parkeergelegenheid, geen uitbreiding mogelijk,
- weinig mogelijkheden voor een andere functie dan een kerkelijk gebruik.

Wel moet de verantwoordelijkheid ten aanzien van de historische waarde worden meegenomen.

Voor 1 juli 2020 wordt een tweede gebouw afgestoten. Uitgaande van twee vierplekken en het creëren van voldoende mogelijkheden voor activiteiten naast die in de kerkzaal, hebben De Herberg en De Grote Kerk- of Sint Martinuskerk de beste functionaliteit potentie. Dat wil zeggen, voldoende capaciteit, een centrale ligging en de mogelijkheid tot multifunctioneel gebruik.

Beide gebouwen hebben voldoende parkeergelegenheid in de directe omgeving. De parkeerruimte bij uitbreiding van “De Fontein” vormt een belemmering. De Fontein heeft als voordeel de grote kerkzaal en voldoende uitbreidingsmogelijkheden. Volgens deskundigen is De Fontein bouwkundig gezien beter dan De Herberg. Het kerkgebouw heeft een zeer goede mogelijkheid tot het plaatsen van zonnepanelen. (de energievoorziening kan daarmee volledig energie neutraal worden).

De Herberg heeft een grotere verkoopbaarheid vanwege de aard van het gebouw en de waarde grond. Economisch aantrekkelijker dan de Fontein.

De werkgroep heeft in haar afweging de sfeer en inrichting van de gebouwen meegenomen in de eerdere uitkomst om te komen tot twee vierplekken.

Eén vierplek past bij de meer bekende vormen van vieren, te weten De Grote Kerk, de nieuwe vormen van vieren passen beter bij De Fontein of De Herberg.

Op basis van deze afwegingen is de uitkomst van de werkgroep:

- De Catharinakerk voor 1 juli 2019 afstoten en De Grote- of Sint Martinuskerk handhaven.
- De Herberg of De Fontein voor 1 juli 2020 afstoten.

4.5 Afdracht van een monumentaal kerkgebouw aan een stichting

Een stichtingsvorm voor de twee monumentale gebouwen is complex en zeer kostbaar.

Welke stichtingsvorm ook, er moet steeds een aanzienlijke bruidsschat mee. Voor een andere stichtingsvorm, .b.v. een Stadstichting (samen met gemeente DFK / donateurs / crowd funding / fondsen) geldt als bruidsschat waarschijnlijk hetzelfde.

Een initiatief voor een dergelijke stichting is er momenteel niet en kan nader onderzocht worden. Een ander overweging is; het komen tot een samenwerking met de eigenaren van de huidige monumentale gebouwen om te komen tot een stichting waarbij de diverse kerken gebruik kunnen maken van de gebouwen tegen een huurbedrag/jaar.

Verkoop van de huidige kerken is in deze tijd niet eenvoudig. Het aanbod is enorm, de toepassing van de oude gebouwen vaak beperkt. Het gebruik van Social Media voor acquisitie en verkoop kan stimulerend werken.

4.6 Pastorie

- Huurinkomsten zijn momenteel over meer jaren hoger dan de rente op vastgezet kapitaal
- Er is geen onmiddellijke financiële noodzaak tot verkoop
- Verkoop kan wanneer er investeringen moeten worden gedaan.

4.7 Ander onroerend goed

Diaconie en kerk zijn landeigenaren.

- Op veel landerijen rust erfpacht en vormt daarmee een belemmering voor verkoop (huur ligt voor 20 tot 30 jaar vast)

Conclusie: Verkoop is nu niet aan de orde

Conclusie en aanbevelingen bij gebouwen :

- Het kerkgebouw van Aalsum voor 1 juli 2019 afstoten/verkopen
- Vanaf 2020 twee gebouwen
- Grote Kerk als multifunctionele kerk handhaven (meer bekende vormen van vieren en grotere capaciteit dan de Catharina kerk)
- De Herberg of de Fontein, deze gebouwen hebben naar hun aard meer de mogelijkheid voor een experimentele manier van vieren. Eén van de gebouwen De Herberg of De Fontein voor 1 juli 2020 verkopen.
- De huidige pastorie blijven verhuren of herbestemmen.
- Nieuwbouw: De werkgroep acht een dergelijke investering financieel niet haalbaar.

5. Beroepskrachten/personeel

5.1 Huidige opbouw en omvang van de beroepskrachten

Een groot deel van de kosten wordt, zoals in zoveel organisaties, gemaakt voor de beroepskrachten. In tabel 5.1 de huidige personele situatie:

Beroepskrachten	Wie	Omvang in fte
Pastoraat	Predikanten	3,00
	Kerkelijk werkers	1,55
	Jeugdwerker	0,35
Overige	Kosters	2,40
	Mw. kerkelijk bureau	0,95
	Mw. begraafplaats	0,05
Totaal		8,30

Tabel 5.1: Huidige omvang beroepskrachten

5.2 Toekomstige opbouw en omvang van de beroepskrachten

In de conclusies en aanbevelingen geldt dat de te bereiken doelstellingen behaald worden middels natuurlijk verloop, oftewel dat er geen gedwongen ontslagen vallen. Tijdelijke contracten worden niet verlengd.

Beroepskrachten	Wie	Geadviseerde omvang in fte	Huidige omvang in fte	Bezuiniging in fte
Pastoraat	Predikanten	1,60	3,00	-1,40
	Kerkelijk werkers / jeugdwerker	1,20	1,90	-0,70
Overig personeel	Kosters	1,50	2,40	-0,90
	Administratief medewerkers kerkelijk bureau / begraafplaats	0,80	1,00	-0,20
Totaal		5,10	8,30	-3,20

Tabel 5.2: Voorgestelde omvang beroepskrachten

Toelichting pastoraat:

Predikanten

Door pastorale gelaagdheid en door het dalend ledental wordt het beroep op predikanten minder. In mei 2020 vertrekt een van onze predikanten met emeritaat. De aanbeveling is om deze vacature niet meer op te vullen. Er zijn vervolgens nog twee fulltime predikanten. In de eindsituatie bedraagt de formatie nog 1,6 fte. Eind 2025 staat nog een bezuinigingstaakstelling van 0,4 fte open, omdat die voor die tijd niet via natuurlijk verloop kan worden gerealiseerd. Onderzocht kan worden of de overbezetting van 0,4 fte predikantsplaats in de regio / cluster kan worden ingezet, waardoor de bezuiniging financieel gezien kan worden gerealiseerd.

Kerkelijk werkers / jeugdwerker

Door pastorale gelaagdheid en door het dalend ledental wordt het beroep op kerkelijk werkers minder. Er is één kerkelijk werker met een tijdelijk contract. Indien het tijdelijk contract niet wordt verlengd, daalt de omvang van de kerkelijk werkers per augustus 2018 met 0,5 fte. In december 2025 kan de resterende 0,2 fte worden bezuinigd.

De functie van jeugdwerker is niet structureel geraamd in de begroting. Uit de klankbordgesprekken is duidelijk naar voren gekomen de functie van jeugdwerker structureel te maken, om het jeugdwerk verder uit te kunnen bouwen. Deze functie is structureel gemaakt voor 0,35 fte (maakt onderdeel uit van de huidige 1,90 fte uit tabel 5.2). Dit betekent wel een extra structurele last van ruim € 25.000.

Toelichting overig personeel:

Kosters

Bij twee vierplekken kan de inzet van de kosters teruggebracht worden van 2,40 fte naar 1,50 fte. Dit kan via natuurlijk verloop (uitgaande van AOW-leeftijd) worden gerealiseerd. De eerst 0,60 fte is mogelijk per december 2019, 0,25 fte per juni 2020 en 0,05 per november 2021.

De daling van het aantal kosters in vaste dienst zal mogelijk moeten worden gecompenseerd door meer inzet van vrijwilligers, aangestuurd door de kosters in vaste dienst.

Medewerkers kerkelijk bureau / begraafplaats

Daling van de formatie van het kerkelijk bureau is mogelijk doordat het ledental daalt en door meer vrijwilligers in te zetten. Eind 2025 staat de volledige bezuinigingstaakstelling van 0,2 fte nog open, omdat die voor die tijd niet via natuurlijk verloop kan worden gerealiseerd.

Aangezien het aantal beroepskrachten terug zal lopen en er meer wordt ingezet op vrijwilligers, moet stringent en helder vrijwilligersbeleid met bijbehorende reglementen opgesteld worden.

Met het oog op onze conclusies en aanbevelingen ten aanzien van beroepskrachten en vrijwilligers moeten beslissingen en acties tijdig en zorgvuldig worden voorbereid!

Conclusies / aanbevelingen:

- De fte-omvang van de beroepskrachten laten dalen naar 5,1 fte:
 - predikanten van 3,00 naar 1,60 fte;
 - kerkelijk werkers van 1,90 naar 1,20 fte;
 - kosters van 2,40 naar 1,50 fte;
 - administratieve medewerkers van 1,00 naar 0,80 fte.
- Bezuinigingen op personeel in vaste dienst laten gebeuren via natuurlijk verloop.
- Om de bezuinigingstaakstelling voor kerkelijk werkers te halen, het tijdelijke contract van een kerkelijk werker niet te verlengen.
- De functie van jeugdwerker structureel maken voor 0,33 fte vanaf september 2018
- Via natuurlijk verloop kan 0,4 fte aan bezuinigingen op predikanten eind 2025 nog niet worden gerealiseerd.
- Onderzoeken of inzet van predikanten, tot 0,4 fte, in de regio (het cluster) mogelijk is.
- Via natuurlijk verloop kan de 0,2 fte aan bezuinigingen op administratieve medewerkers eind 2025 nog niet worden gerealiseerd.
- Er moet stringent en helder vrijwilligersbeleid worden opgesteld

6. Financiën

Dit hoofdstuk gaat over het effect van de aanbevelingen uit dit rapport voor zowel de structurele financiële positie van de PGDAW als de incidentele financiële positie (Eigen vermogen) van de PGDAW.

6.1 Nieuwe structurele positie t/m 2025

Indien het huidige beleid ongewijzigd wordt voortgezet, zal in het jaar 2025 een verlies worden geleden van € 270.000, waarbij in dat jaar het totale eigen vermogen uitgeput zal raken. De spaarpot is dan leeg.

Effect aanbevelingen	Wie / Wat	Toelichting
€ 37.100	Gebouwen	26% van huidige gebouwkosten
€ 98.600	Predikanten	16% van huidige personeelskosten
€ 21.400	Kerkelijk werkers	4% van huidige personeelskosten
€ 48.500	Kosters	8% van huidige personeelskosten
€ 0	Adm. Medewerkers	0% van huidige personeelskosten
€ 205.600	Totale bezuiniging	

Tabel 6.1: Financieel effect aanbevelingen in 2025

Op basis van onze aanbevelingen is in 2025 een structurele bezuiniging gerealiseerd van € 205.600.

De voorgestelde aanbevelingen leiden tot onderstaande begrotingsaldi:

	A: begrotingssaldo bij ongewijzigd beleid	B: totaal effect rapport "We beginnen opnieuw"	(A+B): Begrotingssaldo incl. aanbevelingen rapport "We beginnen opnieuw"
2017	€ -117.000		€ -117.000
2018	€ -70.000	€ 2.300	€ -67.700
2019	€ -103.000	€ 12.500	€ -90.500
2020	€ -125.000	€ 113.700	€ -11.300
2021	€ -153.000	€ 174.000	€ 21.000
2022	€ -180.000	€ 180.000	€ 0
2023	€ -210.000	€ 183.700	€ -26.300
2024	€ -240.000	€ 187.500	€ -52.500
2025	€ -270.000	€ 205.600	€ -64.400

Tabel 6.2: Begrotingssaldo vóór en ná aanbevelingen uit het rapport "We beginnen opnieuw"

Het uitgangspunt dat bezuinigingen op personeel in vaste dienst door natuurlijk verloop worden ingevuld, betekent wel dat eind 2025 de volgende bezuinigingen niet zijn ingevuld:

€ 39.000 > 0,4 fte bij de predikanten.

€ 10.000 > 0,2 fte bij de administratieve medewerkers.

€ 49.000 > totale nog niet ingevulde bezuiniging eind 2025.

Zie ook de bijlage “Financieel overzicht o.b.v. rapport “We beginnen opnieuw”, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd.

In tabel 6.2 wordt zichtbaar dat door de bezuinigingsvoorstellen het jaar 2020 nagenoeg sluit, waarna in 2021 en 2022 de begroting (meer dan) sluitend is. Vanaf 2023 ontstaat er weer een nadeel. Dit is zonder gedwongen ontslagen onder het personeel in vaste dienst en met in het achterhoofd dat eind 2025 € 49.000 aan bezuinigingen nog moet worden ingevuld.

Bovenstaande bedragen zijn inclusief de voorgestelde structurele invulling van 0,35 fte voor een jeugdwerker. Naast bezuinigingen is er ook ruimte gezocht voor beleidsintensivering.

6.2 Nieuwe incidentele positie t/m 2025

In de onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van het eigen vermogen weergegeven na uitvoering van de aanbevelingen uit dit rapport.

	Stand eigen vermogen per 1-1	Onttrekking i.v.m. begrotingstekort	Stand eigen vermogen per 31-12
2017	€ 1.314.100	€ -117.000	€ 1.197.100
2018	€ 1.197.100	€ -67.700	€ 1.129.400
2019	€ 1.129.400	€ -90.500	€ 1.038.900
2020	€ 1.038.900	€ -11.300	€ 1.027.600
2021	€ 1.027.600	€ 21.000	€ 1.048.600
2022	€ 1.048.600	€ 0	€ 1.048.600
2023	€ 1.048.600	€ -26.300	€ 1.022.300
2024	€ 1.022.300	€ -52.500	€ 969.800
2025	€ 969.800	€ -64.400	€ 905.400

Tabel 6.3: Ontwikkeling eigen vermogen ná aanbevelingen uit het rapport “We beginnen opnieuw”

In paragraaf 1.3 staat dat het eigen vermogen bij ongewijzigd beleid eind 2025 in de loop van 2025 volledig is opgemaakt. Uitgaande van de voorgestelde aanbevelingen zal het vermogen eind 2025 zijn gedaald tot € 905.400. Dat is een daling van 30% ten opzichte van de stand van het eigen vermogen per 31-12-2016. Bij een dalend ledenaantal is het geen schande om een stukje vermogen “op te eten”.

In de berekeningen is géén rekening gehouden met éénmalige opbrengsten uit erfenissen en ook is géén rekening gehouden met de éénmalige opbrengst als gevolg van verkoop van gebouwen.

Onder voorwaarde dat de aanbevelingen integraal binnen de aangegeven tijdspanne overgenomen worden, acht de werkgroep de financiële situatie tot en met 2025 als redelijk stabiel. Er blijft dan nog genoeg eigen vermogen over en uiteraard zullen ook dan weer verdere maatregelen genomen moeten worden.

Conclusies / aanbevelingen:

- Het volledig uitvoeren van alle aanbevelingen binnen het aangegeven tijdsplan betekent dat het begrotingstekort eind 2025 terug gedrongen is tot € 15.400. Omdat wij hechten aan het voorkomen van gedwongen ontslagen (betekent € 49.000 aan nog niet uitgevoerde bezuiniging) vinden wij een tekort van € 64.400 in 2025 acceptabel.
- Het volledig uitvoeren van alle aanbevelingen binnen het aangegeven tijdsplan betekent dat het eigen vermogen eind 2025 nog ruim € 900.000 bedraagt.
- De financiële situatie is daardoor eind 2025 redelijk stabiel.

Structurele financiële positie t/m 2025										
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Toelichting
A: Begrotingssaldo bij ongewijzigd beleid	-117.000	-70.000	-103.000	-125.000	-153.000	-180.000	-210.000	-240.000	-270.000	
<u>Aanbevelingen Rapport "We beginnen opnieuw":</u>										
1: Gebouwen, van 4 naar 2 vierplekken	0	0	3.000	19.500	33.700	34.700	35.500	36.300	37.100	vierplek Aalsum verdwijnt per juli 2019, tweede vierplek verdwijnt per juli 2020 (gemiddelde kosten van de 3 overige kerken meegenomen)
2: Predikanten, - 1,00 fte: andere taakinwulling en daling aantal lidmaten	0	0	0	51.600	90.200	92.000	93.800	95.700	98.600	1,00 bezuiniging realiseerbaar per juni 2020. Ein 2025 resteert 0,4 fte bezuiniging, want niet realiseerbaar via natuurlijk verloop.
3: Kusters, - 0,90 fte: meer ondersteuning vrijwilligers o.l.v. kusters	0	0	2.400	35.400	42.700	45.700	46.600	47.500	48.500	bezuiniging realiseerbaar per: 0,60 fte per december 2019, 0,25 fte per juni 2020, 0,05 fte per november 2021
4: Kerkelijk werkers, -0,35 fte, als volgt opgebouwd >										
4a: Kerkelijk werkers, -0,70 fte: daling aantal lidmaten	0	10.600	32.400	33.000	33.700	34.400	35.100	35.800	49.700	bezuiniging realiseerbaar per: 0,50 fte per september 2018 0,20 fte per december 2025
4b: 0,35 fte jeugdwerker structureel maken: meer inzetten op jeugd en het binden van de jeugd	0	-8.300	-25.300	-25.800	-26.300	-26.800	-27.300	-27.800	-28.300	Jeugdwerker was t/m augustus 2018 nog niet als structurele uitgave geraamd. Het voorstel is om deze formatie wél structureel te maken vanaf september 2018.
5: Administratief medewerkers, -0,20 fte: meer werken met vrijwilligers, daling aantal lidmaten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bezuiniging niet via natuurlijk verloop realiseerbaar t/m 2025
B: Totaal effect Rapport "We beginnen opnieuw"	0	2.300	12.500	113.700	174.000	180.000	183.700	187.500	205.600	
Begrotingssaldo incl. aanbevelingen Rapport "We beginnen opnieuw" (A+B)	-117.000	-67.700	-90.500	-11.300	21.000	0	-26.300	-52.500	-64.400	
<u>Let op:</u>										
in bovenstaande overzicht is géén rekening gehouden met de eenmalige verkoopopbrengst en er is géén rekening gehouden met mogelijke toekomstige meevallers uit erfenissen.										

Bijlage: financieel overzicht o.b.v. aanbevelingen > incidentele positie

Incidentele financiële positie t/m 2025									
Eigen vermogen incl. effect Rapport "We beginnen opnieuw":									
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
stand E.V. per 1-1	1.314.100	1.197.100	1.129.400	1.038.900	1.027.600	1.048.600	1.048.600	1.022.300	969.800
verrekening begrotingssaldo	-117.000	-67.700	-90.500	-11.300	21.000	0	-26.300	-52.500	-64.400
stand E.V. per 31-12	1.197.100	1.129.400	1.038.900	1.027.600	1.048.600	1.048.600	1.022.300	969.800	905.400
<u>Let op:</u>									
in bovenstaande overzicht is géén rekening gehouden met eenmalige verkoopopbrengst van kerkgebouwen en er is géén rekening gehouden met mogelijke toekomstige meevallers uit erfenissen.									

Samenvatting van conclusies en aanbevelingen

1. Noodzaak voor verandering

- 1.1. Het ledenaantal is in de periode 2012-2016 gedaald met bijna 12%, gemiddeld 3% per jaar.
- 1.2. Eind 2025 telt de PGDAW ongeveer 3.600 leden, ervan uitgaande dat de daling van 3% per jaar zich door zet.
- 1.3. 5% van de kerkelijke bijdrage was in 2016 afkomstig van de groep tot 40 jaar.
- 1.4. 30% van de kerkelijke bijdrage was in 2016 afkomstig van de groep 41 tot 65.
- 1.5. 65% van de kerkelijke bijdrage was in 2016 afkomstig van de groep 65 jaar en ouder.
- 1.6. Het structurele begrotingstekort loopt bij ongewijzigd beleid op tot € 270.000 in 2025.
- 1.7. Het eigen vermogen is bij ongewijzigd beleid in de loop van 2025 volledig verdampt.

2. Fundamenten van geloofsleven

2.1. Betekenis van geloofsleven

- 2.1.1. Geloofsleven betekent, de omgang met God en Christus ervaren en inspiratie vinden in de Heilige Geest.
- 2.1.2. Gebouwen, structuren en financiële middelen zijn slechts middelen die het mogelijk maken om met elkaar gemeente te zijn.
- 2.1.3. Geloven vraagt om een actieve houding: het beeld van God uitdragen en verbindingen leggen tussen gemeenteleden onderling en gemeente en samenleving.

2.2. Voeding aan geloofsleven

2.2.1. Identiteit en (wijk)gemeentekleur

- 2.2.1.1. Kleur, identiteit van een (wijk)gemeente helpen om het geloofsleven te voeden.
- 2.2.1.2. Een te scherp afgetekende kleur/identiteit heeft nadelen: kans op rivaliteit en/of verminderde samenwerking binnen de PGDAW.
- 2.2.1.3. Er zijn aanwijsbare elementen in de gemeente die de kleur bepalen.
- 2.2.1.4. Op korte termijn mengen van (wijk)gemeentekleuren is een grote stap. Het kan leiden tot vervreemding.
- 2.2.1.5. Minder kleurgevoelige terreinen kunnen PGDAW-breed georganiseerd worden. Kleurgevoelige elementen, zoals eredienst, zijn te groeperen in b.v. twee kleurboeketten, maar deze kleuren niet te scherp afbakenen.

2.2.2. De zondagse eredienst

- 2.2.2.1. De zondagse eredienst blijft één van de belangrijkste pijlers voor geloofsvoeding, hoewel de relevantie ervan voor sommige gemeenteleden afneemt. Groepspastoraat of activiteiten lijken voor deze gemeenteleden een vervanging voor de eredienst.
- 2.2.2.2. De vierplek van de zondagse eredienst wordt niet alleen bepaald door de geografische ligging van de kerk, maar ook door de kleur van de dienst.
- 2.2.2.3. Er is ruimte nodig voor de bekende traditionele vormen én speelsere experimentele vormen van de eredienst.

- 2.2.2.4. Experimentele vormen zijn nodig om aansluiting te vinden met jongere gemeenteleden.
- 2.2.2.5. Experimenten kunnen worden gevonden in vernieuwing in kerkmuziek, begeleidingsinstrumenten, de liturgische vormgeving en leiding, tempo en afwisseling, interactie tijdens de verkondiging en een kerkinrichting die speelsere vormen ondersteunen.

2.2.3. Het pastoraat

- 2.2.3.1. Met name gemeenteleden < 55 jaar hebben niet altijd behoefte aan periodiek pastoraal bezoek.
- 2.2.3.2. Bij deze doelgroep sluit vraag gestuurd pastoraat of pastoraal bezoek bij belangrijke levensgebeurtenissen beter aan.
- 2.2.3.3. Bij vraag gestuurd pastoraat is het belangrijk om de drempel voor de pastorale vraag zo laag mogelijk te houden.
- 2.2.3.4. Pastoraat wordt vaak ingevuld of gezien als een vorm van individuele ontmoeting tussen de kerk en gemeentelid. Het begrip “pastoraat” moet breder worden gezien, andere vormen zijn mogelijk.
- 2.2.3.5. Pastorale inrichting heeft betrekking op: verhelderen van het begrip “pastoraat”, verbinding zoeken met de visie van de kerk, verdiepen door het goede te waarderen en in te zetten en vernieuwing door andere vormen van pastoraat te onderzoeken.

2.2.4. Bijbellezen en bidden

- 2.2.4.1. De Bijbel vormt de gemeenschappelijke basis voor gemeenteleden.
- 2.2.4.2. Er is behoefte aan onderwijs op verschillende niveaus.
- 2.2.4.3. Onderdeel van dat onderwijs is de duiding van de Bijbelverhalen in het verleden en heden.

2.2.5. Ontmoeting tussen gemeenteleden en samenleving

- 2.2.5.1. Geloof beleven gaat soms intenser in een kleine groep.
- 2.2.5.2. Voor het organiseren van een ontmoeting tussen en met jongeren kan meer Social Media worden ingezet.
- 2.2.5.3. Het gaat bij jongeren vooral om de zoektocht naar rust, schoonheid en misschien wel een zoeken naar zichzelf:
- 2.2.5.4. Bij jongeren is er behoefte aan eigen fysieke ruimten om te ontmoeten.
- 2.2.5.5. Generatieverschillen binnen de kerk worden scherper zichtbaar. Het is zaak om bruggen te slaan, door meer mee te gaan met de behoeften van jongeren.

2.2.6. Praktisch actief zijn binnen gemeente en samenleving

- 2.2.6.1. In praktisch kerkenwerk gaat het vooral om het creëren van functies en taken die beter aansluiten op de talenten van gemeenteleden.
- 2.2.6.2. De inrichting van functies en taken moeten gevarieerd worden in tijd en intensiteit om in balans te zijn met privé en werk. Dat kan door taken kleiner te maken en meer gefocust samen te stellen.

- 2.2.6.3. Veilige cultuur creëren voor uitvoering van kerkenwerk lijkt een vanzelfsprekendheid, maar is in de praktijk weerbarstiger. Hiervoor is periodieke reflectie nodig.
- 2.2.6.4. De pastorale kant van het diaconale werk krijgt niet altijd de aandacht die het verdient. Dat betekent meer inspanning op de betekenis van diaconie in de breedste zin van het woord en de bijbehorende inspanning die daarvoor moet worden geleverd.

3. Organisatie

- 3.1. Van drie wijkgemeenten naar één gemeente met twee vierplekken.
- 3.2. Eén kerkenraad met taakgroepen.
- 3.3. “Eenheid in verscheidenheid” wordt de uitdaging voor de toekomst.
- 3.4. De pastorale indeling is niet meer op grond van “geografisch gebied” (wijken) maar meer naar een doelgroepenpastoraat.
- 3.5. Ambtsdragers krijgen een taak die bij hun belangstelling en talent past (b.v. diaconie, eredienst, toerusting, pastoraat).
- 3.6. Eén diaconie met taakgroepen.
- 3.7. Diaconaat moet meer naar buiten gericht zijn; integreren met ouderlingen is een noodzaak; gemeenteleden meer betrekken bij missionaire gemeente zijn.

4. Gebouwen

- 4.1. Het kerkgebouw van Aalsum voor 1 juli 2019 afstoten/verkopen.
- 4.2. Vanaf 2020 twee gebouwen.
- 4.3. Grote Kerk als multifunctionele kerk handhaven. (meer bekende vormen van vieren en grotere capaciteit dan de Catharina kerk).
- 4.4. De Herberg of de Fontein, deze gebouwen hebben meer mogelijkheden voor een experimentele manier van vieren. Eén van deze twee gebouwen voor 1 juli 2020 verkopen.
- 4.5. De huidige pastorie blijven verhuren of herbestemmen.
- 4.6. Nieuwbouw: De werkgroep acht een dergelijke investering financieel niet haalbaar.

5. Beroepskrachten

- 5.1. De fte-omvang van de beroepskrachten laten koersen naar 5,1 fte (predikanten van 3 naar 1,6; kerkelijk werkers van 1,9 naar 1,2; kosters van 2,4 naar 1,5; administratieve medewerkers van 1 naar 0,8).
- 5.2. Bezuinigingen op personeel in vaste dienst enkel via natuurlijk verloop.
- 5.3. Om de bezuinigingstaakstelling voor kerkelijk werkers te halen, het tijdelijke contract van een kerkelijk werker niet verlengen.
- 5.4. De functie van jeugdwerker structureel maken voor 0,33 fte vanaf september 2018
- 5.5. Via natuurlijk verloop kan 0,4 fte aan bezuinigingen op predikanten eind 2025 nog niet worden gerealiseerd.
- 5.6. Onderzoeken of inzet van predikanten, tot 0,4 fte, in de regio/ cluster mogelijk is.
- 5.7. Via natuurlijk verloop kan 0,2 fte aan bezuinigingen op administratieve medewerkers eind 2025 nog niet worden gerealiseerd.
- 5.8. Er moet een stringent en helder vrijwilligersbeleid worden opgesteld

6. Financieel effect

- 6.1. Het volledig uitvoeren van alle aanbevelingen binnen het aangegeven tijdsplan betekent dat het begrotingstekort eind 2025 terug gedrongen is tot € 15.400. Omdat gehecht wordt aan het voorkomen van gedwongen ontslagen (€ 49.000,- niet uitgevoerde bezuiniging) is een tekort van € 64.400,- acceptabel.
- 6.2. Het volledig uitvoeren van alle aanbevelingen binnen het aangegeven tijdsplan betekent dat het eigen vermogen eind 2025 nog ruim € 900.000 bedraagt.
- 6.3. De financiële situatie is daardoor eind 2025 redelijk stabiel.

Bronnen	Gesprekken / klankborden
Opdracht Algemene Kerkenraad	Predikanten / kerkelijk werkers
Verslag "Hei-dag" Marrum (31-11-2015)	Moderamina wijkgemeenten
Meerjarenbegroting PGDAW 2018 t/m 2022	Jeugdraad / Jeugdwerker
Beleidsplannen wijkgemeenten	Beroepskrachten PGDAW
Beleidsplan PGDAW	Wethouder / ambtenaar Dongeradeel
Rapport SOW 1998	Architect
Verslag gemeenteavond 20 - 4 - 2016	Aannemers
Beleidsplan College van Kerkrentmeesters	Penningmeester College van Kerkrentmeesters
Beleidsplan College van Diakenen	Secretaris Classis Dokkum
Ver. Kerkrentmeesterlijk Beheer PKN	Kookgroep Grote Kerk
Jaarrekening 2012 t/m 2016	Lid College van Kerkrentmeesters (taxaties)
Leeftijdsopbouw kerkelijke bijdragen PGDAW	Groep 20+
Begroting PGDAW 2017	Archiefbeheerder
Taxaties kerkbouwen nov. 2017	Gemeentelid Fontein (i.v.m. rapport)
Jeugdbeleidsplan	Stichting Ālde Fryske Tsjerken
Afstudeeronderzoek "Ontmoeten-verbinding in beweging"	Steunpunt Monumentenzorg Fryslân - Delta
Jeugdbeleidsplan	Klankbordgroep Wijk 1
Notitie "Laaghangend fruit"	Klankbordgroep Wijk 2
Groeidocument 2025 (beroepskrachten)	Klankbordgroep Wijk 3
Rapport "Toekomst jongeren in de kerk"	
Werkgroep; "Toekomst Fontein"	
Beleidsplan Evangelisatie	
Jeugdtrends 2017	
Clustervorming Noordoost Fryslân	
Bijlage "Visie en Organisatie" De Fontein	
Presentatie "Visie en Organisatie" op gemeenteavond wijkgemeente De Fontein	
Beginnen bij de toekomst – Gemeente-zijn na 2000 (1998)	
Synode rapport Kerk 2025	